

УДК 811.111'37'42:808.53]:124
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-88-17>

ТЕЛЕОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСЕМА ЯК ІМОВІРНІСНИЙ КОМПОНЕНТ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА

Шевченко О. І.

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6972-5761
shavch.alex@gmail.com*

Ключові слова: моральна телеологія, евристика, політичний дискурс, лінгвосеміотика, трансформація, семантична структура, потенційна нескінченність.

Стаття присвячена ціннісно-цільовому аналізу трансформацій у семантичній структурі слова у сучасному англomовному політичному дискурсі. Актуальність розвідки зумовлена потребою виявлення закономірностей і чинників актуалізації імовірнісних компонентів семантичної структури слова крізь призму постулатів постнекласичної наукової рефлексії. У ситуації невизначеності з обмеженою базою даних ціннісно-цільові чинники актуалізації семантики слова у політичному дискурсі здобувають особливу значущість. Дослідження виконане на основі науково-методологічних принципів моральної телеології у руслі постнекласичної наукової рефлексії із застосуванням поняттєвого апарату телеологічної лінгвосеміотики. Як гіпотезу висунуто тезу про телеологічно зумовлену потенційно нескінченну трансформацію семантичної структури слова, що позначає у політичному дискурсі соціально значущий факт реальності. Потенційна імовірнісна невичерпність трансформацій у семантичній структурі слова в англomовному політичному дискурсі зумовлена логічними і зокрема ціннісно-цільовими (телеологічними) чинниками. Евристичну природу смислопродукування у разі сприйняття слова відображає термін «рефлексема». Для потенційних компонентів з ціннісно-цільовою детермінацією запропоновано термін «телеологічна рефлексема» як неявний компонент семантичної структури слова і як втілення дискурсивної реалізації телеологічної рефлексії. Мовне обґрунтування в англomовному політичному дискурсі телеологічна рефлексема здобуває у вигляді телеологічних пояснень і телеологічних дескрипцій.

A TELEOLOGICAL REFLEXEME AS A PROBABILISTIC COMPONENT OF THE SEMANTIC STRUCTURE OF THE WORD

Shevchenko O. I.

*Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Theory and Practice
of Translation from the English Language
Zaporizhzhia National University
Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6972-5761
shavch.alex@gmail.com*

Key words: *moral teleology, heuristics, political discourse, linguistic semiotics, transformation, semantic structure, potential infinity.*

The analysis of purpose driven transformations in the semantic structure of a word in the English language political discourse is in the focus of this article. The need to highlight the specificity and the factors of actualization of probabilistic components of the semantic structure of a word with the reliance on the tenets of the post-non-classical scientific thought determined the topicality of this research. In the environment of uncertainty the evaluative and purpose related factors take on added significance. The research is based on the principles and methods of moral teleology with reference to the post-non-classical scientific reflection and categories and ideas of teleological linguistic semiotics. The hypothesis has been postulated as to the teleologically determined potential infinity of transformations of the semantic structure of a socially sensitive word in political discourse. The potential probabilistic infinity of transformations in the semantic structure of a word in the English language political discourse is determined by logical and specifically by the evaluative and purpose related (teleological) factors. The term “reflexeme” presupposes the heuristic nature of the word meaning construal. A new term “a teleological reflexeme” has been introduced. It denotes a teleologically determined potential component of the semantic structure of a word which functions as a means of discourse realization of teleological reflection. The actualization of teleological reflexemes in the English language political discourse relies on teleological explanations and teleological descriptions.

Постановка проблеми. Семантика за своєю антропною сутністю і призначенням втілює одвічний і нескінченний пошук істиннісного смислу. Мовознавці, філософи, психолінгвісти у цьому прагненні до істини є об’єднаними релятивістською Протагорівською мантрою «Людина є мірилом усіх речей» [1, с. 757]. Феномен значення визнають надзвичайно складною (“*intractable*”) мовознавчою і філософською проблемою, оскільки воно одночасно відображає спрямованість «назовні» (“*outwards*”), на споглядання світу і «внутрішню» спрямованість (“*inwards*”), на взаємодію з іншими словами (тут і далі переклад наш – *О. Ш.*) [2, с. 541]. У семантичній теорії розкриття цієї подвійної природи значення вважають ключовим завданням [2, с. 541].

Семантика як розділ мовознавства враховує цю різновекторну спрямованість значення слова і, відповідно, має багатогранне завдання досліджувати: а) смислову сторону слів як складну, бага-

токомпонентну «кумулятивну» (“*compositional*”) сутність [3; 4]; б) відносини між знаками різної природи [5; 6]; в) вплив контексту, ситуації та людських прагнень на змістові характеристики слова та висловлення [7; 8; 9]; г) зміни значення слів у перебігу розвитку мови і практичної діяльності людини [10; 11].

Водночас невирішеними й актуальними залишаються питання імовірнісних векторів динаміки змін семантичної структури слова у дискурсі, які спричинені антропними ціннісно-цільовими чинниками. Евристична проблематика у мовознавстві є певною мірою окресленою [12; 13]. Проте багатогранність і багатоаспектність проблеми значення слова, новітні здобутки у лінгвістиці, логіці і філософії XXI тисячоліття (див., наприклад, [14; 15; 16]) зумовлюють потребу у її подальшому і поглибленому розгляді. Цей аспект семантики слова є у центрі уваги лінгвосеміотики, котра переймається особливостями смис-

лоутворювальної взаємодії суміжних знакових систем [5; 6; 17], поняттєвий апарат котрої використано у цьому дослідженні.

Запропонована розвідка ґрунтується на постулатах постнекласичного типу раціональності, яка передбачає *неухильне* узгодження змістових характеристик осмислюваного тексту з універсальними людськими ціннісно-цільовими категоріями. Морально-етичні цінності постають взаємопов'язаними із суто дискурсивними практиками у контексті принципів кантіанської моральної телеології і сучасної аксіології постнекласичної науки [18; 19; 20].

Мета і завдання статті. Отже, метою цього дослідження є виявлення імовірнісних векторів зміни значення слів у сучасному англomовному політичному дискурсі, котрі є наслідком впливу стрімких процесів *об'єктивної* дійсності, та висвітлення телеологічних механізмів *суб'єктивованого* осмислення і означення фактів реальності, що призводять до трансформації семантичної структури відповідних лексем. Основними завданнями є обґрунтування введення поняття «телеологічна рефлексема» у категорійну і понятійну систему телеологічної лінгвoseміотики та аналіз засобів лінгвальної об'єктивації телеологічної рефлексії у англomовному політичному дискурсі.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є ціннісно-цільовий аспект семантики слова у сучасному англomовному політичному дискурсі із залученням категоріального і понятійного апарату телеологічної лінгвoseміотики. Об'єктом дослідження є семантична структура англomовної соціально і політично чутливої лексики дискурсивних практик сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Семантика і лінгвoseміотика є онтологічно спорідненими, оскільки змістові характеристики мовних одиниць «демонструють подвійну природу – одночасно семіотичну і семантичну, ...у семіозисі мова постає як творчий процес» [21, с. 856]. Вважаємо, що мовлення, дискурс як творчий процес, ґрунтується значною мірою на *імовірності*, яка передбачає: а) можливість існування *неосяжного* розмаїття варіантів осмислення і означення явищ реальності мовною особистістю; б) можливість *нескінченної* трансформації семантичної структури слова, відмінної від лексикографічно зафіксованих усталених семантичних моделей.

Так звані «початковий смисл слова», котрий ототожнюють з усталеним лексичним значенням як «історично закріпленою у свідомості людей співвіднесеністю слова з певним явищем дійсності» [22, с. 188], може зазнавати значних перетворень під впливом *суб'єктивних* і *об'єктивних* чинників. З огляду на плінність *суб'єктивного*

складника у мовленні і на наявність важко передбачуваних об'єктивно зумовлених тенденцій у політичному дискурсі як складній системі, потреба у дослідженні імовірнісних аспектів семантики слова є очевидною.

Питання семантичних перетворень у лексиці не є новим для мовознавства. Зміни значення слова досліджували Г. Пауль [23], О. О. Потєбня [24], М. Бреаль [25]. У сучасному мовознавстві проблематику значення слова висвітлювали А. Круз [26]; В. В. Левицький [27], М. В. Нікітін [28], І. О. Стернін [29], Д. Н. Шмельов [30], К. Яшчоут [7].

Спираючись на здобутки мовознавців, як **гіпотезу** для обґрунтування у цьому дослідженні висуваємо тезу про телеологічно зумовлену *потенційно нескінченну* трансформацію семантичної структури слова в англomовному політичному дискурсі. З огляду на безмежність людської думки і незупинну змінність світу, неможливо втиснути смисл, котрий несе слово у дискурсі, у прокрустове ложе лексикографічних статей, як і неможливо надати вичерпну (фінітну) номенклатуру семантичних компонентів, що формують семантичну структуру певної лексеми. Це ствердження, на нашу думку, відповідає теорії К. Геделя про неможливість несуперечливої повної аксіоматичної формалізації знання, котра здобула визнання не тільки у царині точних наук, але і серед гуманітаріїв як світоглядно значуща [13].

Осмислюючи імовірнісні аспекти семантики слова, зазначимо, що у сучасній антропоцентричній парадигмі для нас важливим є факт усвідомлення лінгвістичної релевантності *мотиваційної* сфери світосприйняття, оскільки почуття, спонукання, навіть не висловлені лінгвально, хоч і не є об'єктом мовознавства, але приймаються мовознавцями до уваги [11; 31; 9]. Додамо, що у певних випадках саме налаштованість мовної особистості на вираження застосованими словами певних почуттів, спонукань, диспозицій визначають той актуальний смисл слова або висловлення в англomовному політичному дискурсі, котрий адресант або адресат надають цій лексичній одиниці.

Концепція одвічної неповноти отриманих людством уявлень про дійсність ґрунтується на недетерміністських постулатах *імовірності*, прийняття яких науковою спільнотою у сучасному мовознавстві є все більш помітним [12]. Тому розгортання семантичної структури лексичної одиниці розглядаємо як потенційно нескінченний феномен. Імовірнісна невичерпність трансформацій у семантичній структурі слова в англomовному політичному дискурсі зумовлена логічними і, зокрема, ціннісно-цільовими (телеологічними) чинниками. Термін «потенційна нескінченність», запропонований Арістотелем, позначає

можливість необмежених перетворень певної сутності [32]. Потенційна необмеженість семантичних метаморфоз лексики у дискурсі, на нашу думку, виявляється, на додаток до впливу змін об'єктивної дійсності, у суб'єктивованому приписуванні (атрибуції) лексичній одиниці значення, відмінного від лексикографічного у її конкретному цілеспрямованому використанні у певному контексті (див. Л. Вітгенштейн: використання слова зумовлює те, що воно значить – “*the meaning of a word is its use*” [33, с. 43]).

Висловлення підкоряється нескінченній кількості цілей і призводить до невизначеної кількості наслідків у вигляді смислових асоціативних прирощень адресатом як вияв «*рефлексивного*» осягнення світу, на відміну від чуттєвого [34, с. 22]. Рефлексивність також властива науковому осмисленню певного явища, оскільки неможливо відокремити наукову думку від самого суб'єкта споглядання, його свідомості [35; 36]. Додамо, що концепція самоаналізу Вюрцбургської психологічної школи передбачає застосування такого наукового методу систематичної інтроспекції, як авторефлексивне спостереження [36].

Деякі зі смислових нашарувань рефлексивного гатунку є непередбачені і непередбачувані з точки зору продукування висловлення адресантом і його сприйняття адресатом. З іншого боку, неподільність окремої семи у семантичній структурі слова постає відносною, оскільки «неподільність і атомарність» семи відповідає лише певному рівню аналізу і цей окремий компонент значення може мати складну структуру залежно від методики, підходів і принципів аналізу [37].

У реальному перебігу комунікації, і зокрема в англomовному політичному дискурсі, актуалізацію здатні здобувати такі семи, наявність котрих у семантичній структурі слова є імовірною. Вони можуть бути навіть не відображені у жодному з лексикографічних джерел. Наявність імовірних сем виявляють емпірично, методом рефлексивного і контекстного аналізу [37; 10; 38]. Такі семи у семантичній структурі слова здобували назву потенційних [39, с. 262; 40, с. 10], імовірнісних [29, с. 54–73], диспозиційних [29, с. 54–73], опазіональних [40, с. 12].

На нашу думку, найбільш влучно антропоцентричну і вужче *евристичну* природу смислопродукування у разі сприйняття слова, як феномена зі складною семантичною (відкритою) структурою, відображає термін «рефлексема» [41, с. 8; 42, с. 17; 43, с. 163].

Рефлексему визначають як «асоціативно-семантичну одиницю», котра відображає процес і результат пошуку *причинно-наслідкових* зв'язків у разі осмислення слова [43, с. 163] і «забезпечує втілення... задумів і намірів мовної особистості»

[42, с. 17], що, на нашу думку, вказує на її телеологічну сутність.

Вважаємо, що є декілька підстав щодо релевантності використання терміна «рефлексема» для дослідження імовірнісних телеологічно детермінованих змін у семантичній структурі слова у дискурсі:

а) *поняття* у семантиці в індуктивно-емпіричному аспекті має плинну «відкрити імовірнісну структуру ознак» і потребує врахування «можливих асоціативних переосмислень» [44, с. 11–12];

б) у феноменологічній площині *рефлексія* як осмислення мовцем певного явища дійсності «забезпечує смислоутворювальні <...> функції свідомості», а слово розглядається як «ніколи не завершена» сутність [45];

в) *рефлексема* втілює невіддільність «асоціативно-смислового змісту і лексеми вторинно-номінативного використання» [41, с. 8];

г) *рефлексія* як асоціативно зумовлене домислення, надавання додаткових смислових нашарувань лексичній одиниці є джерелом «вторинного лінгвoseміозису» [41, с. 11];

г) *телеологічний компонент* визнають необхідним складником структури мети лінгвістичного дослідження [46].

Найважливішим аргументом щодо релевантності терміна «рефлексема» для дослідження телеологічних чинників зміни семантичної структури слова можна вважати існування понять «телеологічна рефлексія» як ціннісно-цільове осмислення явищ дійсності [18; 20, с. 140] і авторефлексія як психокогнітивний механізм продукування нового смислу на основі минулого досвіду, аналізу причини думки [36; 34, с. 22].

З огляду на наведені вище міркування, вважаємо за доцільне запропонувати термін «*телеологічна рефлексема*» для позначення сем як потенційних компонентів з ціннісно-цільовою детермінацією, котрі здатні здобувати імовірнісну актуалізацію у семантичній структурі лексичної одиниці.

Телеологічна рефлексема виступає як неявний складник семантичної структури слова і як втілення дискурсивної реалізації телеологічної рефлексії щодо ціннісно-цільових аспектів факту дійсності, позначеного певною лексемою. Емпіричним матеріалом може слугувати лексема “*globalisation*” для розгляду особливостей телеологічно зумовленої імовірнісної актуалізації компонентів її семантичної структури. Термін “*globalisation*” досить наочно демонструє рухомість семантичної структури соціально чутливої лексики і є надзвичайно частотним у сучасному англomовному політичному дискурсі з огляду на поточні глобальні кризові процеси соціального, політичного та економічного характеру.

За лексикографічно зафіксованим визначенням термін “globalisation” позначає: “*The act or process of globalizing; the state of being globalized; the development of an increasingly integrated global economy marked especially by free trade, free flow of capital, and the tapping of cheaper foreign labor markets*” [47]. Тобто глобалізацію визначено як дію або процес; існування у стані глобалізації; стрімкий процес інтеграції глобальної економіки, котрий супроводжується вільною торгівлею, вільним рухом капіталу і використанням більш дешевих іноземних ринків праці.

За всіх позитивних наслідків глобалізації у наведеному канонічному визначенні є неявно виражений засновок для потенційної можливості актуалізації телеологічної рефлексми у семантичній структурі зазначеного слова стосовно цинічної вигоди як ціннісно-цільової хибності глобалізації. Зокрема, для імовірної актуалізації телеологічної рефлексми у визначенні терміна “globalisation” забезпечене лінгвальне підґрунтя у вигляді характерної для Арістотелівського тлумачення телеології вказівки на можливі наслідки певного явища (див. “consequentialism”). Тобто висловлення щодо використання більш дешевих ринків праці імпліковано може позначати певну несправедливість і спонукати до телеологічної рефлексії щодо порушення прав людини і тим самим порушення універсального принципу моральної телеології – пріоритетності прагнення до загальнолюдського БЛАГА. Подібне ціннісно-цільове витлумачення глобалізації у вигляді лінгвально об’єктивованої актуалізації телеологічної рефлексми (телеологічного судження) знаходимо у політичному дискурсі: *Globalization has inappropriately prioritized economic efficiency over social justice* [48].

Ця морально-етична уразливість реального процесу і результату глобалізації у вигляді актуалізації телеологічної рефлексми у семантичній структурі терміна “globalization” здобула віддзеркалення у сучасному англomовному політичному дискурсі. Проаналізований емпіричний матеріал вказує на те, що змістові характеристики терміна “globalization” зазнають стрімкого переосмислення з причини ціннісно-цільової невідповідності висунутої свого часу мети глобалізації та її фактичних наслідків: *The very idea of “globalization” – long vaunted as a path to shared prosperity for richer and poorer nations alike – has already come under assault in the realms of public opinion, public policy, and even economics. Some nationalists in Europe and the U. S., already predisposed against unfettered trade, are now pointing to the virus as an added reason to seal the borders and bring factories back home* [49].

Актуалізація телеологічної рефлексми щодо небажаності наслідків глобалізації відповідає

принципу функціонування так званого «негативного зворотного зв’язку» [50] як каталізатора цілеспрямованих заходів для подолання можливих негативних результатів певного явища або дії.

Більш конкретне лінгвальне обґрунтування в англomовному політичному дискурсі актуалізація телеологічної рефлексми у семантичній структурі терміна “globalization” здобуває у вигляді телеологічних пояснень і телеологічних дескрипцій. Вони можуть являти собою як канонічні лексико-синтаксичні усталені структури, властиві телеологічним поясненням, так і дескриптивні конструкти, котрі прямо чи імпліковано об’єктивують процес телеологічної рефлексії і забезпечують актуалізацію телеологічної рефлексми щодо причинно-наслідкового підґрунтя зазначеного явища – глобалізації:

а) стосовно економічної доцільності і можливих наслідків глобалізації: *Widespread disruption of supply chains* [51]; *It’s easier to customize products and respond to shifting consumer preferences when factories are close to the shoppers they serve; rising automation is making labor costs a smaller factor in deciding whether to locate plants in high- or low-wage nations* [49].

б) стосовно доцільності прийняття невідкладних політичних і економічних рішень для подолання негативних наслідків глобалізації: *The global financial crisis has reignited the debate on deglobalization ... in order to avoid the recurrent crises originating from policy mistakes* [52] (зазначимо, що наведений приклад має чітко виражену телеологічну сутність, виражену засобами так званого «телеологічного пояснення» із залученням «телеологічної лексики» (in order to));

в) стосовно соціальних негативних наслідків, що потребують виправлення: *Coupled with the trend of rising automation, globalization has created pockets of desperation when factories close... Donald Trump’s successful anti-establishment presidential run in 2016 and the British public’s vote to leave the European Union are, in part, signs of the social strain* [49];

г) стосовно патогенно-пандемічних причин послаблення процесу глобалізації: *How will the virus exacerbate global inequality? Will the virus kill off globalisation?* [51];

г) стосовно глобальних екологічних проблем як наслідків глобалізації, котрі потребують корегування: *Greenhouse gas emissions can be reduced when freight-transport distances are shortened* [49];

д) стосовно наслідків, пов’язаних із загрозою національній безпеці: *National security may be enhanced by moving important production homeward* [49]. У наведеному прикладі імпліковано можливе послаблення національної безпеки країни, спричинене глобалізацією.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, семантична структура лексем, чутливих до соціополітичної проблематики, і типологія телеологічних рефлексем як потенційних імовірнісних компонентів семантичної структури слова залишаються відкритими, оскільки є нескінченною і варіативною сукупність уподобань, інтересів, мотивів і цілей мовної особистості. Телеологічну рефлексему визначено як неявний асоціативно-семантичний імовірнісний компонент семантичної структури слова і як втілення дискурсивної реалізації телеологічної рефлексії щодо ціннісно-цільових аспектів факту дійсності, позначеного певною лексемою. Водночас телеологічна рефлексема виступає дискурсивним феноменом, що матеріалізує Аристотелівську тезу про потенційну нескінченність перетворень певної сутності і зумовлює її лінгвістичну релевантність. Телеологічна рефлексія здобуває лінгвальну об'єктивацію у політичному дискурсі засобами канонічних і прихованих телеологічних пояснень у вигляді описових конструктів та авторських відступів, що розкривають ціннісно-цільову специфіку лексеми або висловлення.

Подальше дослідження імовірнісних векторів трансформації семантичної структури лексики, спричиненої ціннісно-цільовими чинниками, може бути зосереджене на аналізі і систематизації особливостей формування та актуалізації телеологічних рефлексем як асоціативно-сміслових компонентів семантики слова.

ЛІТЕРАТУРА

- Coady C. A. J. Epistemological Relativism. *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, 1995. P. 757.
- Crane T. Meaning. *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, 1995. Pp. 541–542.
- Jaszczolt K. M. Default Semantics: Foundations of a Compositional Theory of Acts of Communication. Oxford : Oxford University Press, 2005. 300 pp.
- Szabó Z. G. Compositionality as supervenience. *Linguistics and Philosophy*. 2000. № 23. Pp. 475–505.
- Jaszczolt K. M. Default Semantics. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. 2nd ed. / V. Heine, H. Narrog (eds.). Oxford : Oxford University Press, 2015. Pp. 743–770.
- Wang M. Linguistic Semiotics. *Peking University Linguistics Research*. Singapore : Springer, 2020. 397 p. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-3246-7>
- Jaszczolt K. M. Semantics, Pragmatics, Philosophy: A Journey through Meaning. New York : Cambridge University Press, 2022 (In print). URL: <https://philpapers.org/rec/JASSPP>
- Recanati F. Literalism and contextualism: Some varieties. *Contextualism in Philosophy: Knowledge, Meaning, and Truth* / G. Preyer and G. Peter (eds.). Oxford : Clarendon Press, 2005. Pp. 171–196.
- Situating Semantics: Essays on the Philosophy of John Perry. Michael O'Rourke and Corey Washington (eds.), MIT Press, 2007. 593 p.
- Perry J. Reference and Reflexivity. Stanford : CSLI Publications, 2001. 208 p.
- Recanati F. Unarticulated constituents. *Linguistics and Philosophy*, 2002. № 25. Pp. 299–345.
- Налимов В. В. Вероятностная модель языка. Томск; Москва : Водолей, 2003. 368 с.
- Bod R., Hay J., Jannedy S. Probabilistic Linguistics. London ; New York : MIT Press, 2003. 451 p.
- King M., Kay J. Radical Uncertainty: Decision-making for an unknowable future. London : The Bridge Street Press, 2020. 544 p.
- Chater N., Oaksford M. The Probabilistic Mind: Prospects for Bayesian Cognitive Science. Cambridge : Oxford University Press, 2008. 525 p.
- Zadeh L. A. Toward a Logic of Perceptions Based on Fuzzy Logic. *Discovering the World with Fuzzy Logic*. New York, 2000. Vol. 57. Pp. 4–28.
- Шевченко О. І. Телеологічна лінгвoseміотика. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. 218 с.
- Kant I. Critique of Judgment / Trans. by Werner S. Pluhar. Indianapolis / Cambridge : Hackett Publishing Company, 1987. 575 p.
- Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ : ПАРАПАН, 2003. 240 с.
- Разеев Д. Н. Телеология И. Канта. Санкт-Петербург : Наука, 2010. 309 с.
- Красина Е. А., Новикова М. Л. Феномен языка в парадигмах функциональной семантики и лингвoseміотики. *Russian Journal of Linguistics*. 2019. Т. 23. № 3. С. 856–864.
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ : Академія, 2001. 368 с.
- Paul H. Principles of the History of Language / Transl. by H. A. Strong. London, New York : Classics, 2013. 162 p.
- Потебня А. А. Мысль и язык. Киев : Синто, 1993. 189 с.
- Breal M. Essai de semantique (Science de significations). Paris : Librairie Hachette at C, 1897. 220 p.
- Cruse A. Meaning in Language: an Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford : Oxford University Press, 2011. 497 p.
- Левицкий В. В. Семасиология. Винница : Нова Книга, 2006. 512 с.

28. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Москва : Высшая школа, 1988. 168 с.
29. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи (коммуникативный аспект). Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1985. 172 с.
30. Шмелёв Д. Н. Об анализе семантической структуры слова. *Zeichen und System der Sprache*. Bd III. Berlin, 1966. S. 104.
31. Jaszczolt K. M. Propositional Attitude Reports: Pragmatic Aspects. *The Cambridge Handbook of Pragmatics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. Pp. 305–328.
32. Aristotle. *Physics*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 384 p.
33. Wittgenstein L. *Philosophical Investigations*. 4th edition / P. M. S. Hacker and Joachim Schulte (eds. and trans.). Oxford : Wiley-Blackwell, 2009. 592 p.
34. Locke J. *An Essay Concerning Human Understanding* / Peter H. Nidditch (ed.). Oxford : Clarendon Press, 1975. 867 p.
35. Bohr N. *Atomic Physics and Human Knowledge*. New York, London : Chapman and Hall, 1958. 108 p. URL: <https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Atomic-Physics-and-Human-Knowledge.pdf>
36. Wundt W. Über Ausfrageexperimente und über die Methoden zur Psychologie des Denkens. *“Psychologische Studien”*, 1907. № 3, s. 301–360.
37. Балашова Л. В. Семантика. Саратов, 2011. URL: http://elibrary.sgu.ru/uch_lit/453.pdf
38. Stanley J. Context and Logical Form. *Linguistics and Philosophy*. 2000. № 23, pp. 391–434.
39. Гак В. Г. Лексическое значение слова. *Лингвистический энциклопедический словарь* / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва : Советская энциклопедия, 1990. С. 261–263.
40. Арнольд И. В. Потенциальные и скрытые семы и их актуализация в английском художественном тексте. *Иностранные языки в школе*. 1979. № 5. С. 10–14.
41. Алефиренко Н. Ф. Когнитивно-прагматические механизмы косвенной номинации. *Вестник РУДН*. 2012. № 4. С. 5–13.
42. Карманова З. Я. Феноменологические аспекты содержательной структуры слова : автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук: специальность: 10.02.19 «Теория языка». Москва, 2012. 56 с.
43. Слива Т. Ассоциативно-семантическая структура как языковая составляющая концепта. *Материалы научной конференции*. Ваназдор: СИМ, 2016. С. 163–168.
44. Никитин М. В. Лексическое значение в слове и словосочетании. Владимир : Владимир. пед. ин-т, 1974. 222 с.
45. Карманова З. Я. Феноменологические аспекты содержательной структуры слова. Калуга : Эйдос, 2014. 260 с. URL: <https://euroasia-science.ru/filologicheskie-nauki/fenomenologicheskaya-lingvistika-per/>
46. Alexander V. N. *The Biologist’s Mistress: Rethinking Self-Organization in Art, Literature, and Nature*. Litchfield Park : Emergent Publications, 2011. 246 p.
47. Merriam Webster dictionary. URL: www.merriam-webster.com/dictionary/globalization
48. Salvatore J. B. Deglobalization. 2012. URL: <https://doi.org/10.1002/9780470670590.wbeog136>
49. Christian Science Monitor. 2020. 9 March. URL: <https://www.csmonitor.com/Business/2020/0309/Why-COVID-19-is-likely-to-change-globalization-not-reverse-it>
50. Rosenblueth A., Wiener N., Bigelow J. Behavior, Purpose and Teleology. *Philosophy of Science*. 1943. Vol. 10. Issue 1. Pp. 18–24.
51. BBC.Radio4.Fallout.Episode2.GlobalEconomy. 2020. 8 April. URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/m000h1ms>
52. Karunaratne N. D. The Globalization-Deglobalization Policy Conundrum. *Modern Economy*. 2012. № 3. Pp. 373–383. URL: <https://www.researchgate.net/publication/256022873>

REFERENCES

1. Coady, C. A. J. (1995). Epistemological Relativism. *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, p. 757.
2. Crane, T. (1995). Meaning. *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, pp. 541–542.
3. Jaszczolt, K. M. (2005). Default Semantics: Foundations of a Compositional Theory of Acts of Communication. Oxford : Oxford University Press. 300 pp.
4. Szabó, Z. G. (2000). Compositionality as supervenience. *Linguistics and Philosophy*. № 23, pp. 475–505.
5. Jaszczolt, K. M. (2015). Default Semantics. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. 2nd ed. / B. Heine, H. Narrog. (eds.). Oxford : Oxford University Press, pp. 743–770.
6. Wang, M. (2020). Linguistic Semiotics. *Peking University Linguistics Research*. Singapore : Springer, 397 pp. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-3246-7>
7. Jaszczolt, K. M. (2022). Semantics, Pragmatics, Philosophy: A Journey through Meaning. New York : Cambridge University Press (In print). Retrieved from: <https://philpapers.org/rec/JASSPP>

8. Recanati, F. (2005). Literalism and contextualism: Some varieties. *Contextualism in Philosophy: Knowledge, Meaning, and Truth* / G. Preyer and G. Peter (eds.). Oxford : Clarendon Press, pp. 171–196.
9. Situating Semantics: Essays on the Philosophy of John Perry. (2007) Michael O'Rourke and Corey Washington (eds.), MIT Press. 593 p.
10. Perry, J. (2001). Reference and Reflexivity. Stanford : CSLI Publications. 208 p.
11. Recanati, F. (2002). Unarticulated constituents. *Linguistics and Philosophy*, № 25, pp. 299–345.
12. Nalimov, V. V. (2003). Veroyatnostnaya model yazyka [A Probabilistic Model of Language]. Tomsk ; Moscow : Vodoley, 368 p.
13. Bod, R., Hay, J., Jannedy, S. (2003). Probabilistic Linguistics. London ; New York : MIT Press. 451 pp.
14. King, M., Kay, J. (2020). Radical Uncertainty: Decision-making for an unknowable future. London : The Bridge Street Press. 544 p.
15. Chater, N., Oaksford, M. (2008). The Probabilistic Mind: Prospects for Bayesian Cognitive Science. Cambridge : Oxford University Press. 525 p.
16. Zadeh, L. A. (2000). Toward a Logic of Perceptions Based on Fuzzy Logic. *Discovering the World with Fuzzy Logic*. New York. Vol. 57. Pp. 4–28.
17. Shevchenko, O. I. (2012). Teleologichna lingvosemiotyka [Teleological Linguistic Semiotics]. Zaporizhzhia : Zaporizhzhia National University. 218 pp.
18. Kant, I. (1987). Critique of Judgment / Trans. by Werner S. Pluhar. Indianapolis / Cambridge : Hackett Publishing Company. 575 p.
19. Krymskyi, S. B. (2003). Zapyty filosofskyyh smysliv [In Search of Philosophical Senses]. Kyiv : PARAPAN. 240 p.
20. Razeev, N. D. (2010). Teleologiya I. Kanta [I. Kant's Teleology]. Saint Petersburg : Nauka, 309 p.
21. Krasina, E. A., Novikova, M. L. (2019). Fenomen yazyka v paradigmaty funktsionalnoy semantiki i lingvosemiotiki [The Phenomenon of Language in the Paradigms Functional Semantics and Linguistic Semiotics]. *Russian Journal of Linguistics*. Vol. 23. № 3. Pp. 856–864.
22. Kochergan, M. P. (2001). Vstup do movoznavstva [Introduction to Linguistics]. Kyiv : Akademiya. 368 pp.
23. Paul, H. (2013). Principles of the History of Language / Transl. by H. A. Strong. London, New York : Classics, 162 p.
24. Potebnya, A. A. (1993). Mysl i yazyk [Language and Thought]. Kyev : Sinto. 189 p.
25. Breal, M. (1897). Essai de semantique (Science de significations). Paris : Librairie Hachette at C. 220 p.
26. Cruse, A. (2011). Meaning in Language: an Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford : Oxford University Press. 497 p.
27. Levitskyi, V. V. (2006). Semasiologiya [Semasiology]. Vinnitsya : Nova Knyha. 512 p.
28. Nikitin, M. V. (1988). Osnovy lingvisticheskoy teorii znacheniya [Fundamentals of a Linguistic Theory of Meaning]. Moscow : Vysshaya Shkola. 168 p.
29. Sternin, I. A. (1985). Leksicheskoye znacheniye slova v rechi (kommunikativnyi aspekt) [Lexical Meaning in Speech (the communicative aspect)]. Voronezh: Voronezh University. 172 pp.
30. Shmelev, D. N. (1966). Obanalize semanticheskoy struktury slova [On the Analysis of the Semantic Structure of the Word]. *Zeichen und System der Sprache*. Bd III. Berlin, s. 104.
31. Jaszczolt, K. M. (2012). Propositional Attitude Reports: Pragmatic Aspects. *The Cambridge Handbook of Pragmatics*. Cambridge : Cambridge University Press, pp. 305–328.
32. Aristotle (2008). Physics. Oxford: Oxford University Press. 384 p.
33. Wittgenstein, L. (2009). Philosophical Investigations. 4th edition / P. M. S. Hacker and Joachim Schulte (eds. and trans.). Oxford : Wiley-Blackwell. 592 p.
34. Locke, J. (1975). An Essay Concerning Human Understanding / Peter H. Nidditch (ed.). Oxford: Clarendon Press. 867 pp.
35. Bohr, N. (1958). Atomic Physics and Human Knowledge. New York, London : Chapman and Hall. 108 pp. Retrieved from: <https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Atomic-Physics-and-Human-Knowledge.pdf>
36. Wundt, W. (1907). Über Ausfrageexperimente und über die Methoden zur Psychologie des Denkens. "Psychologische Studien", № 3, s. 301–360.
37. Balashova, L. V. (2011). Semantika [Semantics]. Saratov. Retrieved from: http://elibrary.sgu.ru/uch_lit/453.pdf
38. Stanley, J. (2000). Context and Logical Form. *Linguistics and Philosophy*. № 23, pp. 391–434.
39. Gak, V. G. (1990). Lexicheskoye znacheniye slova [Lexical Meaning]. *Linguistic Encyclopedic Dictionary* / V. N. Yartseva (editor-in-chief). Moscow : Sovetskaya Encyclopediya, pp. 261–263.
40. Arnold, I. V. (1979). Potencialnye i skrytye semy i ih aktualizatsiya v anglijskom hudozhestvennom tekste [Potential and Covert Semes and their Actualisation in the English Language Belles-lettres Text]. *Inostrannyye jazyki v shkole*. № 5, pp. 10–14.
41. Alefirenko, N. F. (2012). Kognitivno-pragmaticheskie mehanizmy kosvennoy

- nominatsii [Cognitive and pragmatic mechanisms of indirect nomination]. *Bulletin of Russian Friendship University*. № 4, pp. 5–13.
42. Karmanova, Z. Ya. (2012). Fenomenologicheskiye aspekty sodержatel'noy struktury slova [Phenomenological Aspects of a Lexical Meaning Structure] : synopsis of thesis ... Doct. Sc. Philology: 10.02.19 "Theory of Language". Moscow. 56 p.
  43. Slyva, T. (2016). Associativno-semanticheskaya struktura kak jazykovaya sostavlyajushaya kontsepta [Associative Semantic Structure as a Lingual Component of a Concept]. *Materials of a Scientific Conference*. Vanadzor : SIM, pp. 163–168.
  44. Nikitin, M. V. (1974). Leksicheskoye znacheniyе v slove i slovosochetanii [Lexical Meaning in a Word and a Phrase]. Vladimir : Vladimir pedagogical institute. 222 p.
  45. Karmanova, Z. Ya. (2014). Fenomenologicheskiye aspekty sodержatel'noy struktury slova [Phenomenological Aspects of a Lexical Meaning Structure]. Kaluga: Eidos, 260 pp. Retrieved from: <https://euroasia-science.ru/filologicheskienauki/fenomenologicheskaya-lingvistika-per/>
  46. Alexander, V. N. (2011). *The Biologist's Mistress: Rethinking Self-Organization in Art, Literature, and Nature*. Litchfield Park: Emergent Publications. 246 p.
  47. Merriam Webster dictionary. Retrieved from: www.merriam-webster.com/dictionary/globalization
  48. Salvatore, J. B. (2012). Deglobalization. Retrieved from: <https://doi.org/10.1002/9780470670590.wbeog136>
  49. Christian Science Monitor. 2020. 9 March. Retrieved from: <https://www.csmonitor.com/Business/2020/0309/Why-COVID-19-is-likely-to-change-globalization-not-reverse-it>
  50. Rosenblueth, A., Wiener, N., Bigelow, J. (1943). Behavior, Purpose and Teleology. *Philosophy of Science*. Vol. 10. Issue 1, pp. 18–24.
  51. BBC. Radio 4. Fallout. Episode 2. Global Economy. 2020. 8 April. Retrieved from: <https://www.bbc.co.uk/programmes/m000h1ms>
  52. Karunaratne, N. D. (2012). The Globalization-Deglobalization Policy Conundrum. *Modern Economy*. № 3, pp. 373–383. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/256022873>